

Examining physicians' knowledge of the patient rights charter in academic hospitals of Khorram Abad city, Iran

Mohammad Fallahi¹, Monireh Tahvildarzadeh^{2,3*}, Rasool Mohammadi⁴, Peyman Astaraki⁵

¹General Physician, Lorestan University of Medical Sciences, Khorramabad, Iran

²Social Determinants of Health Research Center, Department of Health Information Technology, Lorestan University of Medical Sciences, Khorramabad, Iran

³Medical Education Research Center, Health Management and Safety Promotion Research Institute, Tabriz University of Medical Sciences, Tabriz, Iran

⁴Social Determinants of Health Research Center, School of Health and Nutrition, Lorestan University of Medical Sciences, Khorramabad, Iran

⁵Department of Internal Medicine, School of Medicine, Shahid Rahimi Hospital, Lorestan University of Medical Sciences

ARTICLE INFO

Article Type:

Original Article

Article History:

Received: 22 Jun 2023

Accepted: 10 Sep 2023

ePublished: 2 Apr 2024

Keywords:

- Awareness
- Khorramabad
- Patient rights charter
- Physician
- Teaching hospital

Abstract

Background. Knowing and respecting the rights of patients by doctors is very important to improve the quality of care and increase the trust and satisfaction of patients. For this reason, it is necessary for doctors to know these rights. In this research, doctors' awareness of the bill of rights of patients in teaching hospitals of Khorram Abad city, Lorestan has been investigated.

Methods. In this cross-sectional descriptive analytical study, the statistical population was made up of doctors working in teaching hospitals in Khorramabad city in 2019. A sample of 145 people was determined using the available method. In order to collect data, a questionnaire whose validity was previously measured by the form method and its content and reliability by the retest method was used. Data analysis was done with tests of Kolmogorov-Smirnov, independent t, Anova, and Pearson correlation, and SPSS software version 24.

Results. The total awareness score of the bill of patient rights among the doctors was calculated as 95.44 ± 5.85 . The level of awareness of 93.1% of excellent doctors, 5.5% was good and 1.4% was average. There was no significant relationship between the age, gender and source of knowledge of doctors and their level of awareness of the patient's bill of rights. With increasing work experience and higher level of education, the level of awareness of the bill of rights of the patient increased. The knowledge of psychiatrists was at the highest level (100) and the knowledge of general doctors was at the lowest level (92.83 ± 6.8).

Conclusion. The findings showed that the awareness of doctors about patient's rights was at a high level. This high awareness of doctors is due to the correct training of medical ethics, and patient's bill of rights to doctors in recent years, so it seems necessary to continue and strengthen it. The results can be used as a benchmark for decision-makers and planners in the field of health, treatment and medical education in order to train doctors and treatment staff and lay the groundwork for the implementation of the patient rights charter and increase the satisfaction and health of patients.

Practical Implications. This study helps to identify and solve the challenges of this field by providing an image of the physicians' awareness of the patient's charter of rights in university hospitals, and the effort to satisfy the patients improves the quality of health care.

How to cite this article: Mohammad Fallahi M, Monireh Tahvildarzadeh M, Rasool Mohammadi R, Peyman Astaraki P. Examining Physicians' Knowledge of the Patient Rights Charter in Academic Hospitals of Khorram Abad city, Iran. *Spirituality Research in Health Sciences*. 2024;2(1):16-28. doi: 10.34172/srhs.2024.002. (Persian)

* Corresponding author; Email: tahvildar@lums.ac.ir

2024 ©The Authors. This is an Open Access article published by Tabriz University of Medical Sciences under the terms of the Creative Commons Attribution CC BY 4.0 License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited

Extended Abstract

Background

Patient satisfaction is one of the important indicators of the quality of healthcare services.¹⁰ Respecting the rights of the patient contributes to greater satisfaction between the patient and the medical team.⁴

The results of various studies show that doctors and nurses are not aware of their legal responsibilities.¹⁸ If professionals do not know about the rights of patients, it is difficult to defend their independence and decisions in the treatment process²¹ and on the other hand, not respecting the rights of patients and their dissatisfaction with the services provided, causes slow recovery, increased hospitalization days, irritability, and increasing the cost of treating the patient.²² The results of Davati et al.'s study (2009) showed that the awareness level of most general practitioners (68%) was at the average level.²⁴ Considering the importance of respecting patients' rights, and due to the lack of the research regarding the awareness of the patient's bill of rights according to the research conducted in this study so this study is to investigate the awareness of the doctors of teaching hospitals the city of Khorramabad, Lorestan, was designed based on the charter of patient rights.

Methods

This research is a cross-sectional descriptive analytical study. The population of this research was all the doctors working in educational hospitals of Khorram Abad affiliated to Lorestan University of Medical Sciences in 2019.

The sampling method was available. The sample size was based on the study of Qoljeh et al.²⁷, 145 people. The data collection tool was a 28-questionnaire consisting of two parts. The first part had questions about demographic characteristics and work characteristics, including age, gender, degree, work experience, educational field, and the source of knowledge about patient rights, and the second part had 41 statements based on the charter of patient rights, which people should know based on or They chose yes or no from each statement. For the scoring

of the questionnaire, one point was given to each yes answer related to the knowledge of the bill of rights of the patient, and no point was given to the wrong answer (minimum score is zero and maximum score is 41). 25 to 50% of points were considered to have poor awareness level, 51 to 75% of points were considered to have average level of awareness, 75 to 85% of points were considered to have good level of awareness and more than 86% of points were considered to have excellent level of awareness.

The research questionnaire was already used in Iran by Mossadegh Rad et al. (2004). Cronbach's correlation coefficient for the questionnaire was equal to 0.823, which indicates the high stability of the questionnaire. Form and content validity methods were used to measure the validity of the questionnaire.²⁸

To investigate the relationship between the desired variables and the knowledge of doctors, the Kolmogorov-Smirnov test, independent t-tests, Anova and Pearson's correlation were used. All statistical tests were performed using SPSS version 24 software and considering $P < 0.05$ as the significance level.

Results

In this study 145 doctors working in hospitals participated in the study, including 67 male doctors and 78 female doctors with an average age of 42.1 ± 9.1 . And the average work experience was 13.12 ± 9.3 . The electronic questionnaires were completed by them and the following results were obtained.

The total awareness score of the patient's bill of rights among the doctors who participated in the study was calculated as 44.95. The highest knowledge score among doctors was 100 and the lowest was 70.73. The level of knowledge of the doctors participating in the study in terms of the percentage of correct answers to the questions in the form of qualitative scores is shown in Table 1. The knowledge level of 93.1% of doctors was excellent.

According to the data analysis, there was a significant relationship between the level of

education and doctors' awareness of the patient's bill of rights ($p < 0.001$), the results of which are shown in table 2. subspecialists (fellowships) had the most knowledge and general doctors had the least knowledge.

According to the obtained results, there was no significant relationship between gender and doctors' awareness of the patient's bill of rights ($p = 0.812$). According to table 3, the level of knowledge of male and female doctors about the charter of patient's rights was almost equal.

According to table 3, there was no significant difference between the ages of less than 40 years and equal to more than 40 years in terms of knowledge ($p = 0.247$).

According to the obtained results, there was a significant difference between doctors who had less than 10 years of work experience and those who had equal or more than 10 years of experience in terms of the level of awareness of the patient's bill of rights ($p = 0.023$). According to Table 3, doctors with less than 10 years of experience had a higher average knowledge score (96.17) than doctors with equal experience and more than 10 years.

Based on the obtained results, there was a significant relationship between the specialty and doctors' awareness of the patient's bill of rights ($p < 0.001$). The results can be seen in table 4. The highest level of knowledge was related to psychiatric doctors (100) and the lowest level of knowledge was related to general doctors.

Based on the results obtained according to table 5, no significant relationship was observed between the

source of knowledge and the level of knowledge of doctors about the charter of patient rights ($p = 0.112$).

Conclusion

The findings showed that the level of awareness of the doctors about the patient's rights in this study was at a high level. This high awareness of doctors is due to the correct training of medical ethics and patient's rights charter to doctors in recent years, so it seems necessary to continue and strengthen it. The findings showed that there is a relationship between work experience and education level with doctors' awareness of patient rights, which seems to be caused by more training and experience in medicine. Also, a significant relationship was seen between specialized fields and doctors' awareness of the patient's bill of rights. The results can be used as a benchmark for decision-makers and planners in the field of health, treatment and medical education in order to train doctors and medical staff, lay the groundwork for the implementation of the patient's bill of rights and increase the satisfaction and health of patients.

Practical Implications

This study helps to identify and solve the challenges of this field by providing an image of the physicians' awareness of the patient's charter of rights in university hospitals, and the effort to satisfy the patients improves the quality of health care.

بررسی آگاهی پزشکان از منشور حقوق بیمار در بیمارستان های آموزشی شهر خرم آباد، ایران

محمد فلاحی^۱، منیره تحویلدارزاده^{۲*}، رسول محمدی^۴، پیمان آسترکی^۵

^۱پزشک عمومی، دانشگاه علوم پزشکی لرستان، خرم آباد، ایران
^۲مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی سلامت، گروه فن آوری اطلاعات سلامت، دانشگاه علوم پزشکی لرستان، خرم آباد، ایران
^۳مرکز تحقیقات آموزش پزشکی، پژوهشکده مدیریت سلامت و ارتقای ایمنی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران
^۴مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت، دانشکده بهداشت و تغذیه، دانشگاه علوم پزشکی لرستان، خرم آباد، ایران
^۵گروه داخلی، دانشکده پزشکی، بیمارستان شهید رحیمی، دانشگاه علوم پزشکی لرستان، خرم آباد، ایران

چکیده

زمینه. شناخت و رعایت حقوق بیماران توسط پزشکان برای ارتقای کیفیت مراقبت ها و افزایش اعتماد و رضایت بیماران اهمیت بالایی دارد. به همین منظور آگاهی از این حقوق برای پزشکان ضروری است. در این پژوهش به بررسی آگاهی پزشکان از منشور حقوق بیمار در بیمارستان های آموزشی شهر خرم آباد لرستان پرداخته شد.

روش کار. این پژوهش، مطالعه توصیفی تحلیلی به صورت مقطعی بود و جامعه آماری این پژوهش را پزشکان شاغل در بیمارستان های آموزشی شهر خرم آباد در سال ۱۳۹۹ تشکیل دادند. نمونه به تعداد ۱۴۵ نفر با استفاده از روش در دسترس تعیین شد. برای جمع آوری داده ها از پرسش نامه ای که قبلا روایی آن به روش صوری و محتوایی و پایایی آن به روش بازآزمایی سنجیده شده بود؛ استفاده شد. تحلیل داده ها با آزمون های کولموگروف- اسمیرنوف، t مستقل، Anova و همبستگی پیرسون و نرم افزار SPSS نسخه ۲۴ انجام شد.

یافته ها. نمره آگاهی کل از منشور حقوق بیمار در بین پزشکانی که در مطالعه شرکت نمودند $0/80 \pm 95/44$ محاسبه گردید. میزان آگاهی ۹۳/۱ درصد از پزشکان عالی، ۵/۵ درصد خوب و ۱/۴ درصد متوسط بود. طبق یافته های مطالعه ارتباط معناداری بین سن، جنس و منبع آگاهی پزشکان با میزان آگاهی آنها از منشور حقوق بیمار دیده نشد. طبق یافته ها با افزایش سابقه کاری و بالاتر رفتن میزان تحصیلات میزان آگاهی از منشور حقوق بیمار افزایش می یافت. میزان آگاهی روان پزشکان در بالاترین حد (۱۰۰) و میزان آگاهی پزشکان عمومی در کمترین حد ($6/8 \pm 92/83$) بود.

نتیجه گیری. یافته های مطالعه حاضر نشان داد که میزان آگاهی پزشکان از حقوق بیمار در سطح بالایی قرار داشت. این بالا بودن آگاهی پزشکان به علت آموزش صحیح اخلاق پزشکی و منشور حقوق بیمار در طول سال های اخیر به پزشکان است. لذا تداوم و تقویت آن ضروری به نظر می رسد. نتایج این مطالعه را می توان به عنوان معیاری برای تصمیم گیران و برنامه ریزان حوزه بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به کار گرفت تا آموزش به پزشکان و کادر درمان و زمینه سازی برای اجرای منشور حقوق بیمار و افزایش رضایت و سلامت بیماران تحقق یابد.

پیامدهای عملی. این مطالعه با ارائه تصویری از آگاهی پزشکان از منشور حقوق بیمار در بیمارستان های آموزشی به شناسایی و رفع چالش های این حوزه کمک می کند و تلاش برای جلب رضایت بیماران باعث ارتقای کیفیت مراقبت های بهداشتی می شود.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

سابقه مقاله:

دریافت: ۱۴۰۲/۴/۱

پذیرش: ۱۴۰۲/۶/۱۹

انتشار برخط: ۱۴۰۳/۱/۱۴

کلیدواژه ها:

- آگاهی
- بیمارستان آموزشی
- پزشک
- خرم آباد
- منشور حقوق بیمار

مقدمه

سلامتی به عنوان یکی از اساسی ترین حقوق بشر در اساس- نامه سازمان بهداشت جهانی به رسمیت شناخته شده است و یکی از اصلی ترین نیازهای هر انسانی بدون توجه به نژاد، مذهب، باور سیاسی و وضعیت اقتصادی و اجتماعی است. در طول پانزده سال گذشته، بسیاری از کشورهای اروپایی، قوانین و سیاست هایی به منظور حمایت از حقوق بیماران اتخاذ نموده اند و این موضوع

نشان دهنده به رسمیت شناخته شدن تدریجی حقوق برابر و انکارناپذیر تمام کاربران سیستم های مراقبت بهداشتی است.^{۱، ۲} در دهه های اخیر، متناسب با پیشرفت خیره کننده علوم به خصوص پزشکی، پیدایش روش های روزآمد درمانی و پیشرفت فن آوری های علوم پزشکی، حوزه تعامل و مداخلات پزشکی وسعت زیادی پیدا کرده است و این خود چالش های اخلاقی

* نویسنده مسؤول: ایمیل: tahvildar@lums.ac.ir

حق تالیف برای مولفان محفوظ است. این مقاله با دسترسی آزاد توسط دانشگاه علوم پزشکی تبریز تحت مجوز کپی رایت کامنز 4.0 (http://creativecommons.org/licenses/by/4.0) منتشر شده که طبق مفاد آن هرگونه استفاده تنها در صورتی مجاز است که به اثر اصلی به نحو مقتضی استناد و ارجاع داده شده باشد.

پرستاران و بیماران در مورد ضرورت رعایت حقوق بیمار، تدوین پیش‌نویس منشور حقوق بیمار، نظرسنجی مکاتبه‌ای و حضوری از صاحب‌نظران در خصوص پیش‌نویس و در نهایت برگزاری کارگاه مشورتی برای بررسی جامع پیش‌نویس صورت پذیرفت. در پایان متن پیشنهادی منشور در شورای سیاست‌گذاری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی طرح و به تصویب رسید.^{۱۳} متن نهایی منشور حقوق بیمار در آبان ماه ۱۳۸۸ از سوی وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی کشور به مراکز تابعه ابلاغ گردید. منشور جامع حقوق بیمار در ۵ حیطة کلی و ۳۵ بند به همراه بینش، ارزش و یک تبصره پایانی تنظیم شده است.^{۱۴} حیطة‌های پنج‌گانه منشور حقوق بیمار در ایران عبارتند از: دریافت مطلوب خدمات سلامت، حق انتخاب و تصمیم‌گیری آزادانه، دسترسی به اطلاعات، احترام به حریم خصوصی بیمار و رعایت اصل رازداری و دسترسی به نظام کارآمد رسیدگی به شکایات.^{۱۵}

منشور حقوق بیمار با توجه به ارزش والای انسانی و مبتنی بر فرهنگ اسلامی- ایرانی و بر پایه برابری کرامت ذاتی تمامی گیرندگان خدمات سلامت و با هدف حفظ، ارتقا و تحکیم رابطه انسانی میان ارائه‌کنندگان و گیرندگان خدمات سلامت تنظیم شده است.^{۱۶} از طرفی نظام سلامت کارآمد نیازمند مشارکت فعالانه گیرندگان و فراهم‌کنندگان خدمات سلامت است.^{۱۷}

ارتباط مناسب و صادقانه، احترام به ارزش‌های شخصی و حساسیت نسبت به تفاوت‌های موجود، لازمه مراقبت مطلوب از بیمار است.^{۱۸، ۱۹} بیمارستان‌ها به عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان ارائه خدمات سلامت باید نهادی برای درک و احترام به حقوق بیمار، خانواده آنان، پزشکان و سایر مراقبت‌کنندگان باشند.^{۲۰} اگرچه تمامی مدیران و کارکنان بهداشتی بر آگاهی از مفاد منشور حقوق بیمار در مورد رعایت هر چه بهتر آن اتفاق نظر دارند و در همه اصول اخلاق پزشکی در این زمینه تأکید شده است؛ اما نتیجه مطالعات مختلف نشان می‌دهد که پزشکان و پرستاران در مورد مسئولیت‌های قانونی خود آگاه نیستند.^{۲۱} طی مطالعات (۷۶ مقاله) از سال ۱۳۸۸ تا ۱۴۰۰ در ایران در مورد حقوق بیمار، میزان رعایت حقوق بیماران در سازمان‌های مراقبت بهداشتی ۶۰/۸۸ درصد در سطح متوسط ارزیابی شد و چنین نتیجه‌گیری شد که برخی از جنبه‌های حقوق بیماران باید بلافاصله رسیدگی گردد و ابعاد حقوق بیماران باید در دستور کار مدیران و سیاست‌گذاران حوزه سلامت قرار گیرد.^{۲۲} ارائه خدمات بهداشتی بر بیماران تمرکز دارد. اگر بیمار و خانواده وی از حقوق خود آگاه باشند، نتایج خدمات بهینه خواهد بود، بنابراین خدمات مطابق با انتظارات، ارزش‌ها و فرهنگ است.^{۲۳}

زیادی را به دنبال داشته است و بیماران به عنوان یکی از آسیب‌پذیرترین گروه‌های اجتماعی در معرض خطر قرار داشته‌اند.^{۲۴، ۲۵} بیمار حق مطالبه چیزی را دارد که نیاز شخصی او مطابق با عدالت، اخلاق و قانون‌گرایی باشد.^{۲۶} حقوق بیمار ترکیبی از قوانین و اصول اخلاقی برای گروه‌های متخصص مختلف است.^{۲۷} منشور حقوق بیمار Patient Bill (Charter) of Rights، دفاع از بیماران و ایجاد زمینه‌های لازم برای احترام و کرامت انسانی در تمام مراحل رابطه بیمار با مراکز مراقبت سلامت را تضمین می‌کند که این موضوع باعث بهبود ارتباط بیماران و ارائه‌دهندگان خدمات و در نهایت بهبود کیفیت مراقبت‌های بهداشتی می‌شود.^{۲۸} به منظور تأمین کیفیت خدمات و مراقبت‌های بهداشتی و درمانی، رعایت موازین اخلاق پزشکی و رعایت حقوق بیماران در ارائه خدمات بهداشتی و درمانی اجتناب‌ناپذیر است.^{۲۹} ایمنی بیمار از اصول حیاتی مراقبت بهداشتی است. خطاهای پزشکی به عنوان امری واقعی و جدی در استاندارد مراقبت ارائه شده به بیمار تعریف می‌شوند و آسیب‌ها و صدماتی هستند که برای بیمار از طریق عملکرد متخصصان مراقبت‌های بهداشتی یا خدمات سلامت اتفاق می‌افتند و بر اساس منشور حقوق بیمار، بیماران حق دارند که در صورت بروز خطا در ارائه خدمات، خواستار جبران خسارت شوند.^{۳۰}

از طرفی رضایت بیمار از خدمات ارائه شده از اهداف مهم فعالیت‌های گروه درمانی به حساب می‌آید که در ارتقای سلامت بیمار تأثیر بسزایی خواهد داشت. سازمان‌های خدمات بهداشتی و درمانی باید تمام تلاش خود را به کارگیرند تا بتوانند در بازار رقابت باقی بمانند. یکی از استراتژی‌های سازمان‌ها که در این جهت کمک می‌کند، افزایش رضایت‌مندی بیماران است. رضایت بیماران یکی از شاخص‌های مهم اثربخشی، کارایی، بهره‌وری و کیفیت خدمات بهداشتی و درمانی است.^{۳۱} رعایت حقوق بیمار به رضایت بیشتر بیمار کمک می‌کند.^{۳۲}

قانون حقوق بیماران در سال ۱۹۴۸ توسط سازمان ملل متحد منتشر شد و از آن زمان به بعد حقوق بیمار به طور گسترده در سراسر جهان به رسمیت شناخته شد و امروزه در بسیاری از کشورها اجرا می‌شود.^{۳۳، ۳۴} در دهه ۱۹۹۰ توجه بیشتری به حقوق بیماران شده است. در طول دو دهه گذشته، چندین اصل اخلاقی و حقوقی و قوانین مرتبط با حقوق بیماران پس از اعلامیه حمایت از حقوق بیماران در اروپا، منتشر شده است.^{۳۵} در سال ۱۳۸۱ برای اولین بار منشور حقوق بیمار در ایران تدوین و از سوی معاونت سلامت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ابلاغ گردید. تدوین منشور حقوق بیمار طی مراحل مرور جامع منابع موجود، انجام مطالعه میدانی در خصوص نگرش پزشکان،

حقوق بیمار و نصب آن در معرض دید بیماران و از طرفی با توجه به فقدان پژوهش در خصوص آگاهی از منشور حقوق بیمار در خصوص جامعه پژوهش طبق بررسی انجام شده در این مطالعه و هم چنین به دلیل این که درک صحیح پزشکان از حقوق بیمار برآورده کننده بخشی از حقوق بیماران خواهد بود. لذا این مطالعه برای بررسی آگاهی پزشکان بیمارستان‌های آموزشی شهر خرم‌آباد لرستان از منشور حقوق بیمار طراحی شد. نتیجه این مطالعه برای تصمیم‌گیران و برنامه‌ریزان حوزه بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مفید است و ایشان را در به کارگیری سیاست‌های اصولی و درست برای تحقق منشور حقوق بیمار در محیط‌های درمانی کشور یاری می‌کند.

روش کار

این پژوهش، مطالعه‌ای توصیفی تحلیلی به صورت مقطعی است. جامعه این پژوهش کلیه پزشکان شاغل در بیمارستان‌های آموزشی شهر خرم‌آباد شامل: شهدای عشایر، اعصاب و روان (مهر)، شهید مدنی، شهید رحیمی و عسلیان وابسته به دانشگاه علوم پزشکی لرستان در سال ۱۳۹۹ بود. معیار ورود به این مطالعه رضایت آگاهانه پزشکان عمومی، متخصص یا فوق تخصص شاغل در بیمارستان‌های آموزشی شهر خرم‌آباد اعم از رسمی، طرحی و یا پاره وقت برای شرکت در مطالعه و معیار خروج تکمیل نکردن کامل پرسش‌نامه بود. روش نمونه‌گیری به صورت در دسترس بود. حجم نمونه بر اساس مطالعه قلجه و همکاران^{۲۷}، انحراف معیار نمره آگاهی پزشکان از منشور حقوق بیماران برابر با $\sigma=2/45$ ، سطح معناداری ۹۵ درصد ($\alpha=0/05$)، دقت $d=0/4$ و فرمول زیر ۱۴۵ نفر محاسبه شد.

$$Z_{1-\alpha/2}=1/96$$

$$\sigma=2/45$$

$$d=0/4$$

$$n = \frac{\sigma^2 Z_{1-\alpha/2}^2}{d^2}$$

ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه بود. پس از دریافت معرفی نامه از مسئولین دانشگاه علوم پزشکی لرستان در خرم‌آباد، ارائه آن به مسئولین بیمارستان‌ها، کسب اجازه از آنها و بیان اهداف مطالعه، داده‌ها جمع‌آوری شدند. بعد از جمع‌آوری اطلاعات، برای توصیف داده‌ها از آمار توصیفی و محاسبه شاخص‌های مرکزی و پراکندگی برای متغیرهای کمی و فراوانی و درصد برای متغیرهای کیفی استفاده شد. برای بررسی ارتباط بین متغیرهای مورد نظر و آگاهی پزشکان، ابتدا نرمال بودن داده‌ها با استفاده از

مطالعات نشان می‌دهد عواملی مانند افزایش سطح تحصیلات، ارتقای آگاهی‌های عمومی از فواید و خطرات فن‌آوری-های پیشرفته پزشکی، اعتماد نکردن به متخصصین، افزایش توجه به مصرف‌کنندگان و رشد نهضت حقوق شهروندی بر افزایش سطح توقع و انتظارات مردم از احراز حقوق خود به عنوان بیمار نقش داشته‌اند و ضرورت آگاهی و اشراف گروه بهداشتی درمانی را در این زمینه بیش از گذشته گوشزد می‌کنند.^{۲۸} اگر متخصصان حرفه‌ای در مورد حقوق بیماران آگاهی نداشته باشند، دفاع از استقلال و تصمیم‌گیری‌های آنان در فرآیند درمان مشکل است^{۲۹} و از طرفی رعایت نکردن حقوق بیماران و نارضایتی ایشان از خدمات ارائه شده، باعث کندی بهبودی، افزایش روزهای بستری، تحریک‌پذیری و افزایش هزینه درمان بیمار می‌شود.^{۳۰} طبق مطالعات، رعایت حقوق بیمار توسط پرستاران در ایران در سطح مطلوبی قرار نداشت.^{۳۱} بنابراین مطالعات حقوقی و اخلاقی باید در برنامه درسی متخصصان مراقبت بهداشتی گنجانده شود.^{۳۲}

نتایج مطالعه دواتی و همکاران (۱۳۸۹) که با هدف ارزیابی آگاهی پزشکان عمومی از منشور حقوق بیمار روی ۳۵۱ نفر از پزشکان عمومی انجام شد نشان داد که سطح آگاهی بیشتر پزشکان عمومی (۶۸ درصد) در سطح متوسط بود. مهم‌ترین و اثرگذارترین متغیر در سطح آگاهی پزشکان سابقه طبابت آنها بود و به نظر آنها باید آموزش موضوعات مربوط به اخلاق پزشکی در آموزش‌های دوران تحصیل پزشکی جدی‌تر گرفته شود.^{۳۳} نتایج پژوهش برهانی و همکاران (۱۳۹۴) که روی ۳۳۰ پرستار و ۱۱۰ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمان انجام شد؛ نشان داد که اکثر پرستاران و دانشجویان پرستاری از وجود دستورالعمل در مورد حمایت از حقوق بیمار در بیمارستان اطلاع داشتند این در حالی بود که هر دو گروه آشنایی نسبی با این دستورالعمل داشتند؛ اما به طور کلی گروه پرستاران نسبت به گروه دانشجویان حدوداً نگرش مثبت‌تری نسبت به نقش پرستار در دفاع از حقوق بیمار داشتند.^{۳۴} نتایج پژوهشی تحت عنوان «آگاهی از حقوق بیمار و رعایت آن در Lithuania» توسط Ducinskiene و همکاران در سال ۲۰۰۶، نشان داد که ۸۵ درصد کارکنان بهداشتی و ۵۶ درصد بیماران درباره قانون حقوق بیمار شنیده یا خوانده بودند.^{۳۵} مطالعه ای که در فنلاند در سال ۲۰۰۸ انجام شد، نشان داد که آگاهی متخصصان مراقبت بهداشتی و پرستاران جوان از افراد مسن بیشتر بود.^{۳۶}

با توجه به اهمیت رعایت حقوق بیماران در ارائه خدمات به آنان مبتنی بر منشور حقوق بیمار و با عنایت به تأکید وزارت بهداشت ایران در سال‌های اخیر بر اطلاع‌رسانی مفاد منشور

یافته‌ها

در این مطالعه که برای بررسی آگاهی پزشکان از منشور حقوق بیمار در بیمارستان‌های آموزشی شهر خرم‌آباد انجام شد، ۱۴۵ پزشک شاغل در بیمارستان‌ها در مطالعه شرکت کردند که نتایج در ادامه ارائه می‌شود.

براساس مستندات جدول ۱، آزمودنی‌ها شامل ۶۷ پزشک مرد و ۷۸ پزشک زن با میانگین سنی $42/1 \pm 9/1$ و میانگین سابقه کاری $13/12 \pm 9/3$ بودند. پرسش‌نامه‌های الکترونیک توسط ایشان تکمیل و نتایج زیر حاصل گردید. نمره آگاهی کل از منشور حقوق بیمار در بین پزشکانی که در مطالعه شرکت نمودند $95/44$ محاسبه گردید. بیشترین نمره آگاهی بین پزشکان ۱۰۰ و کمترین نمره $70/73$ بود. میزان آگاهی پزشکان شرکت کننده در مطالعه بر حسب درصد پاسخ‌دهی صحیح به سؤالات به صورت نمره‌های کیفی در جدول ۱ نشان داده شده است. میزان آگاهی $93/1$ درصد از پزشکان عالی بود.

طبق بررسی داده‌ها ارتباط معناداری بین سطح تحصیلات و آگاهی پزشکان از منشور حقوق بیمار وجود داشت ($p < 0/001$) که نتایج در جدول ۲ نشان داده شده است. بیشترین آگاهی را فوق تخصص‌ها (فلوشیپ) و کمترین آگاهی را پزشکان عمومی داشتند. بر اساس نتایج به دست آمده ارتباط معناداری بین جنسیت و آگاهی پزشکان از منشور حقوق بیمار وجود نداشت ($p = 0/812$). میزان آگاهی پزشکان زن و مرد از منشور حقوق بیمار طبق جدول ۳ تقریباً برابر بود. طبق جدول ۳ اختلاف معناداری بین سنین کمتر از ۴۰ سال و مساوی و بالای ۴۰ سال از نظر آگاهی وجود نداشت ($p = 0/247$).

آزمون کولموگروف-اسمیرنف سنجیده شد. سپس از آزمون‌های t مستقل، Anova و همبستگی پیرسون استفاده گردید. کلیه آزمون‌های آماری با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۲۴ و با در نظر گرفتن $P < 0/05$ به عنوان سطح معناداری انجام شد.

ابزار پژوهش

برای گردآوری داده‌ها از پرسش‌نامه‌های^{۲۸} مشتمل بر دو بخش استفاده شد. بخش اول سؤالاتی در زمینه مشخصات دموگرافیک و مشخصات کاری شامل سن، جنس، مقطع، سابقه کاری، رشته تحصیلی و منبع آگاهی در مورد حقوق بیمار داشت و بخش دوم دارای ۴۱ عبارت بر اساس منشور حقوق بیمار بود که افراد باید بر اساس اطلاع داشتن یا نداشتن از هر عبارت، گزینه آری یا خیر را انتخاب می‌کردند. برای امتیازدهی پرسش‌نامه، به هر پاسخ آری مربوط به آگاهی از منشور حقوق بیمار یک امتیاز داده شد و به پاسخ غلط امتیازی داده نشد (حداقل نمره صفر و حداکثر ۴۱) سپس افراد با دریافت صفر تا ۲۵ درصد امتیاز دارای سطح آگاهی بسیار ضعیف، ۲۵ تا ۵۰ درصد امتیاز دارای سطح آگاهی متوسط، ۵۱ تا ۷۵ درصد امتیاز دارای سطح آگاهی خوب و بیش از ۸۶ درصد امتیاز دارای سطح آگاهی عالی در نظر گرفته شدند. پرسش‌نامه پژوهش قبلاً در ایران توسط مصدق راد و همکاران (۱۳۸۳) به کار برده شد. برای سنجش پایایی پرسش‌نامه از روش بازآزمایی استفاده شده بود. ضریب همبستگی کرونباخ برای پرسش‌نامه برابر با $0/823$ بود که حاکی از ثبات بالای پرسش‌نامه است. برای سنجش روایی پرسش‌نامه از روش روایی صوری و محتوایی استفاده شده بود. بدین منظور پرسش‌نامه‌ها در اختیار ۳ نفر از اساتید آمار قرار گرفته و روایی آنها تایید شده بود.^{۲۸}

جدول ۱. آگاهی پزشکان از منشور حقوق بیمار به صورت کیفی

سطح آگاهی	تعداد افراد	درصد
عالی (> 86 درصد)	۱۳۵	$93/1$
خوب ($76-85$ درصد)	۸	$0/5$
متوسط ($51-75$ درصد)	۲	$1/4$
ضعیف ($25-50$ درصد)	.	.
خیلی ضعیف (< 25 درصد)	.	.

جدول ۲. ارتباط بین مقطع تحصیلی پزشکان و آگاهی از منشور حقوق بیمار

مقطع تحصیلی	تعداد	میانگین نمره آگاهی	P value
پزشک عمومی	۶۳	$93/07 \pm 6/6$	$< 0/001$
پزشک متخصص	۵۹	$97/02 \pm 4/64$	
فوق تخصص (فلوشیپ)	۲۳	$97/87 \pm 3/47$	
کل	۱۴۵	$95/44 \pm 0/85$	

جدول ۳. ارتباط بین جنسیت، سن و سابقه کاری پزشکان و آگاهی از منشور حقوق بیمار

متغیر	تعداد	میانگین نمره آگاهی	P value
جنسیت	مرد	۶۷	۰/۸۱۲
	زن	۷۸	
سن	بیشتر مساوی ۴۰ سال	۶۵	۰/۲۴۷
	کمتر از ۴۰ سال	۸۰	
سابقه کاری	بیشتر مساوی ۱۰ سال	۷۳	*۰/۰۲۳
	کمتر از ۱۰ سال	۷۲	

*ارتباط معنادار وجود دارد.

جدول ۴. ارتباط بین رشته تحصیلی پزشکان و آگاهی از منشور حقوق بیمار

رشته تخصصی	تعداد	درصد از شرکت کنندگان	میانگین نمره	P value
روان پزشکی	۴	۲/۸	۱۰۰	
قلب	۸	۵/۵	۹۹/۰۸ ± ۱/۸	
زنان و زایمان	۷	۴/۸	۹۸/۲۵ ± ۳/۶۴	
سایر رشته ها	۸	۵/۵	۹۸/۱۷ ± ۲/۸	
جراحی	۱۴	۹/۷	۹۷/۳۸ ± ۳/۷	
داخلی	۲۲	۱۵/۱	۹۷/۲۱ ± ۴/۷	
اطفال	۱۱	۷/۶	۹۶/۴۵ ± ۳/۱۵	<۰/۰۰۱
طب اورژانس	۸	۵/۵	۹۵/۷۳ ± ۴/۸	
عمومی	۶۳	۴۳/۴	۹۲/۸۳ ± ۶/۸	
کل	۱۴۵	۱۰۰	۹۵/۴۴ ± ۵/۸	

جدول ۵. ارتباط بین منبع آگاهی پزشکان از منشور حقوق بیمار و میزان آگاهی آنها

منبع آگاهی	تعداد	میانگین نمره آگاهی	P value
آموزش رسمی	۸۹	۹۵/۲۰ ± ۵/۳	۰/۱۱۲
مطالعه شخصی	۵۶	۹۵/۸۱ ± ۶/۵	

بحث

این مطالعه برای بررسی آگاهی پزشکان بیمارستان‌های آموزشی شهر خرم آباد از منشور حقوق بیمار طراحی شد و ۱۴۵ پزشک شامل ۶۷ مرد و ۷۸ زن در مطالعه شرکت نمودند. بر اساس نتایج این پژوهش میانگین نمره آگاهی پزشکان از منشور حقوق بیمار $95/44 \pm 5/8$ به دست آمد که عدد بسیار خوبی بود و میزان آگاهی ۹۳/۱ درصد از پزشکان عالی، ۵/۵ درصد خوب و ۱/۴ درصد در حد متوسط بود. طبق تحقیق زارع و همکاران (۱۴۰۲) اکثریت دانشجویان پزشکی در دانشگاه‌های علوم پزشکی شهر تهران سطح آگاهی متوسط در خصوص منشور حقوق بیمار داشتند، لذا پیشنهاد کردند علاوه بر آموزش دقیق‌تر واحد درسی اخلاق پزشکی با برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای دانشجویان و برگزاری همایش‌ها و دوره‌های بازآموزی برای پزشکان، سطح آگاهی از منشور حقوق بیماران ارتقا یابد.^{۳۱} طبق نتایج پژوهش درافشان و همکاران (۲۰۲۲) در اهواز میانگین نمره آگاهی

طبق نتایج به دست آمده اختلاف معناداری بین پزشکانی که کمتر از ۱۰ سال سابقه کار داشتند و آنهایی که مساوی یا بیش از ۱۰ سال سابقه داشتند از نظر میزان آگاهی از منشور حقوق بیمار وجود داشت ($p=0/023$). طبق جدول ۳ پزشکان با سابقه مساوی یا بیش از ۱۰ سال میانگین نمره آگاهی (۹۶/۱۷) بیشتر از پزشکان با سابقه کمتر از ۱۰ سال داشتند.

براساس نتایج به دست آمده ارتباط معناداری بین رشته تخصصی و آگاهی پزشکان از منشور حقوق بیمار وجود داشت ($p<0/001$). نتایج در جدول ۴ قابل مشاهده است. بیشترین میزان آگاهی مربوط به پزشکان روان پزشکی (۱۰۰) و کمترین میزان آگاهی مربوط به پزشکان عمومی بود.

براساس نتایج به دست آمده طبق جدول ۵ ارتباط معناداری بین منبع آگاهی و میزان آگاهی پزشکان از منشور حقوق بیمار مشاهده نشد ($p=0/112$). منظور از آموزش رسمی، هر گونه آموزش رسمی در حین تحصیل یا خدمت در زمینه حقوق بیمار است.

آن چه مهم به نظر می‌رسد میزان باور و عمل به منشور حقوق بیمار از جانب پزشکان و سایر کادر درمانی است و آگاهی به تنهایی کفایت نمی‌کند هر چند بالارفتن آگاهی پزشکان و آگاهی عمومی جامعه از منشور حقوق بیمار زمینه عمل هر چه بهتر و بیشتر به آن را افزایش می‌دهد. Halder و همکاران (۲۰۲۴) در مطالعه خود در هند، اثربخشی برنامه آموزشی حقوق بیمار بر دانش پرستاران را با افزایش معنادار نمره آگاهی پس از آموزش نشان دادند و چنین نتیجه‌گیری کردند که پرستاران در مراکز بیمارستانی به سیستم آگاهی مناسب در مورد حقوق بیمار نیاز دارند.^{۳۶}

یکی دیگر از اهداف این مطالعه بررسی ارتباط بین جنسیت پزشکان و میزان آگاهی از منشور حقوق بیمار بود که بر اساس نتایج به دست آمده ارتباط معناداری بین جنسیت و آگاهی پزشکان از منشور حقوق بیمار وجود نداشت ($p=0/812$). میزان آگاهی پزشکان زن و مرد از منشور حقوق بیمار در این مطالعه تقریباً برابر بود. در مطالعه حاجی بابایی و همکاران (۱۳۹۳) بین آگاهی روان پزشکان و دستیاران روان پزشکی از منشور حقوق بیمار و جنسیت آنها ارتباط معناداری مشاهده نشد.^{۳۷} در مطالعه دواتی و همکاران (۱۳۸۹) نیز بین نمره آگاهی پزشکان از منشور حقوق بیمار و جنسیت آنها تفاوت معناداری مشاهده نشد.^{۳۸} در مطالعه رضایی و همکاران (۱۳۸۹) هم ارتباط معناداری بین آگاهی پزشکان و پرستاران از منشور حقوق بیماران و جنسیت آنها دیده نشد.^{۳۹} در مطالعه اهواز (۲۰۲۲) اگرچه آگاهی دانشجویان پزشکی دختر بیشتر از دانشجویان پسر بود؛ اما این تفاوت از نظر آماری معنی‌دار نبود.^{۳۲} با مقایسه نتایج مطالعه با سایر مطالعات به نظر می‌رسد که یافته‌ها صحیح هستند و ارتباط معناداری بین جنسیت و آگاهی پزشکان از منشور حقوق بیماران وجود ندارد.

یکی دیگر از اهداف این پژوهش بررسی ارتباط بین سن پزشکان و آگاهی آنها از منشور حقوق بیمار بود. در این مطالعه اختلاف معناداری بین پزشکان با سنین کمتر از ۴۰ سال و مساوی و بالای ۴۰ سال از نظر آگاهی از منشور حقوق بیمار وجود نداشت ($p=0/247$). در مطالعه حاجی بابایی و همکاران (۱۳۹۳) هم ارتباط معناداری بین سن پزشکان روان پزشک و میزان آگاهی از منشور حقوق بیمار یافت نشد.^{۳۷} در مطالعه مصدق راد و همکاران (۱۳۸۳) بین سن پزشکان و میزان آگاهی از منشور حقوق بیمار ارتباط معناداری مشاهده نشد.^{۳۸} اما در مطالعه رضایی و همکاران (۱۳۸۹) ارتباط معناداری بین سن و آگاهی پزشکان و پرستاران از منشور حقوق بیمار وجود داشت.^{۳۹} لذا با مطالعه حاضر همسو نیست.

دانشجویان پزشکی حدود ۱۷ (حداکثر نمره ۲۹) بود و آگاهی بیشتر دانشجویان از منشور حقوق بیمار در حد متوسط بود.^{۳۲} در مطالعه دواتی و همکاران (۱۳۸۹) که در تهران انجام شد میزان آگاهی پزشکان عمومی از منشور حقوق بیمار در ۶۸/۴ درصد افراد در سطح متوسط قرار داشت.^{۴۰} در مطالعه مصدق‌راد و همکاران (۱۳۸۳) در شهر اصفهان میزان آگاهی پزشکان از منشور حقوق بیمار در ۷۷/۸ درصد پزشکان عالی، ۱۱/۱ درصد پزشکان در حد خوب، ۷/۴ درصد پزشکان در حد متوسط و در ۳/۷ درصد پزشکان در حد ضعیف بود.^{۳۸} در مطالعه رویین‌تن و همکاران (۱۳۹۷) در شهر اهواز یافته‌ها نشان داد که ۶۹/۵ درصد از پرستاران دارای سطح آگاهی بالا، ۳۰/۲ درصد دارای سطح آگاهی متوسط و ۰/۳ درصد دارای سطح آگاهی ضعیف بودند.^{۳۳} در مطالعه رضایی و همکاران (۱۳۹۳) میزان آگاهی ۳۴/۴ درصد از دانشجویان پرستاری و مامایی پیرامون منشور حقوق بیمار خوب، ۵۵/۶ درصد دانشجویان متوسط و ۱۰ درصد دانشجویان ضعیف بود.^{۳۴} در مطالعه عرب و همکاران (۱۳۸۶) که در شهر تهران انجام شد، سطح آگاهی مدیران بیمارستان‌های خصوصی از منشور حقوق بیمار در ۲۳ درصد مدیران خوب در ۵۴ درصد مدیران متوسط و در ۲۳ درصد مدیران ضعیف بود. ۳۴/۵ درصد مدیران بیمارستان‌های دولتی سطح آگاهی خوب، ۴۸/۵ درصد سطح آگاهی متوسط و ۱۷ درصد سطح آگاهی ضعیف داشتند.^{۳۵} مقایسه این آمارها نشان می‌دهد سطح آگاهی پزشکان شرکت کننده در این مطالعه نسبت به سایر مطالعات بالاتر است. براساس یافته‌های به دست آمده از مطالعه و مقایسه آن با سایر مطالعات به نظر می‌رسد که با توجه به تدوین منشور حقوق بیمار در سال ۱۳۸۱، گنجانده شدن مفاد آن در برنامه آموزشی اخلاق پزشکی برای دانشجویان پزشکی و در معرض دید قرار دادن منشور حقوق بیمار در بیمارستان‌های سراسر ایران به مرور و در طول سال‌های اخیر میزان آگاهی پزشکان از منشور حقوق بیمار افزایش قابل توجهی داشته است. یکی از دلایل اختلاف در میزان آگاهی از منشور حقوق بیمار در این مطالعه با سایر مطالعات مشابه تفاوت در انتخاب جامعه هدف است. در این مطالعه پزشکان شاغل در بیمارستان‌های آموزشی شهر خرم‌آباد اعم از عمومی، متخصص و فوق تخصص جامعه مورد مطالعه بودند که دارای سابقه کاری بالا و حضور مداوم در محیط‌های آموزشی و درمانی هستند و به همین دلیل آگاهی ایشان از منشور حقوق بیمار بیشتر است. هم چنین به نظر می‌رسد که یکی دیگر از دلایل تفاوت در نتایج مطالعات مختلف در این زمینه نحوه سطح‌بندی متفاوت سطح آگاهی و محل انجام پژوهش است. در هر صورت

یکی از اهداف این پژوهش بررسی ارتباط بین میزان آگاهی پزشکان از منشور حقوق بیمار و منبع آگاهی آنها بود که ارتباط معنی‌داری یافت نشد ($p=0/112$). این متغیر در مطالعات قبلی طبق مرور متون بررسی نشده است. یکی از اهداف این پژوهش بررسی ارتباط بین آگاهی پزشکان با سابقه کاری بود. طبق نتایج به دست آمده اختلاف معناداری بین پزشکانی که کمتر از ۱۰ سال سابقه داشتند و آنهایی که مساوی یا بیش از ۱۰ سال سابقه داشتند از نظر میزان آگاهی از منشور حقوق بیمار وجود داشت ($p=0/023$). پزشکان با سابقه مساوی و بالای ۱۰ سال میانگین نمره آگاهی $96/17 \pm 6/0$ و پزشکان با سابقه کمتر از ۱۰ سال میانگین نمره آگاهی $85/5 \pm 94/72$ داشتند. در مطالعه دواتی و همکاران (۱۳۸۹) نیز بین میزان آگاهی پزشکان از منشور حقوق بیمار و سابقه طبابت ارتباط معناداری وجود داشت. به این صورت که با افزایش سابقه طبابت میزان آگاهی افزایش می‌یافت.^{۳۴} در برخی از مطالعات (۱۴۰۱) نتایج نشان داد که هرچه سابقه کار پرستار بالاتر باشد، حقوق بیمار در سطح مطلوب‌تری رعایت می‌گردد.^{۳۳} در مطالعه رویین‌تن و همکاران (۱۳۹۷) بین سابقه کار پرستاران و آگاهی از منشور حقوق بیمار ارتباط معناداری دیده شد به این صورت که افزایش سابقه کار منجر به افزایش آگاهی از منشور حقوق بیمار می‌شد.^{۳۳} در مطالعه رضایی و همکاران (۱۳۸۹) میزان آگاهی پرستاران با سابقه کار ارتباط معناداری داشت و پرستاران با سابقه کار بیشتر سطح آگاهی بالاتری از منشور حقوق بیمار داشتند.^{۳۹} در مطالعه قنبری و همکاران (۱۳۸۵) نیز میزان آگاهی از حقوق بیمار با سابقه کار بالینی پرستاران ارتباط مستقیم داشت.^{۳۸} با مقایسه نتیجه این مطالعه با سایر مطالعات به نظر می‌رسد که یکی از مهم‌ترین متغیرها در افزایش سطح آگاهی پزشکان و کادر درمانی از منشور حقوق بیمار سابقه طبابت یا سابقه کار است و پزشکان با داشتن سابقه کاری از حقوق بیمار آگاهی بیشتری پیدا می‌کنند. این امر منطقی به نظر می‌رسد که اگر آموزش مباحث اخلاق پزشکی در دوران تحصیل پزشکی با جدیت بیشتری صورت گیرد، پزشکان جوان در ابتدای دانش‌آموختگی نیز آگاهی مناسبی در این زمینه خواهند داشت.

یکی از اهداف دیگر این پژوهش بررسی ارتباط بین رشته تحصیلی و آگاهی پزشکان از منشور حقوق بیمار بود. بر اساس نتایج به دست آمده ارتباط معناداری بین رشته تخصصی و آگاهی پزشکان از منشور حقوق بیمار وجود داشت ($p<0/001$). بیشترین میزان آگاهی مربوط به پزشکان روان‌پزشک (۱۰۰ درصد) و کمترین میزان آگاهی مربوط به پزشکان عمومی ($83/92 \pm 6/8$) بود. طبق بررسی قبلاً این متغیر در مطالعات دیگر ارزیابی نشده و این نشان دهنده دقت بالای این مطالعه است. شاید بالا بودن آگاهی روان‌پزشکان از منشور حقوق بیمار به علت تعداد کم نمونه این گروه باشد. از طرفی به نظر می‌رسد بالاتر بودن میانگین نمره آگاهی رشته‌های تخصصی نسبت به پزشکان عمومی ناشی از سابقه آموزش و کار بالینی بیشتر است. بالا بودن میزان آگاهی در گروه داخلی و جراحی هم ممکن است ناشی از بالا بودن تعداد پزشک‌های فلوشیپ در این گروه‌ها باشد.

در تبیین اهمیت موضوع شایان ذکر است که انسان موجودی با ابعاد جسمی، روحی، اجتماعی و معنوی است و در دوران سلامت و بیماری دارای حقوق است. تأکید بر حقوق اساسی بیمار در مراقبت‌های بهداشتی درمانی به ویژه حفظ شأن وی به عنوان انسان، زمانی اهمیت بیشتری پیدا می‌کند که آسیب‌پذیری بیمار، او را به آسانی در معرض تخلفات و نقاط ضعف سیستم بهداشتی درمانی قرار می‌دهد. بیماری که در اثر آسیب‌های جسمی و روحی به مرکز درمانی مراجعه می‌کند، دارای حقوق رسمی و قانونی است. هدف از منشور حقوق بیمار، دفاع از حقوق انسان به منظور حفظ حرمت و عزت او و اطمینان از این است که در مواقع بیماری به ویژه در فوریت‌های پزشکی بدون تبعیض نژادی، سنی، جنسی و دارا بودن قدرت مالی از جسم و جان او محافظت به عمل خواهد آمد. منشور حقوق بیمار بیان می‌کند که بیمار حق دارد، از مراقبت محترمانه برخوردار شود، از پزشکان و افراد دیگر که به طور مستقیم از او مراقبت می‌کنند در مورد تشخیص، نوع درمان و پیش‌آگهی بیماری، اطلاعات دقیقی بخواهد در مورد ادامه درمان یا رد کردن درمان توصیه شده

یکی از اهداف این پژوهش بررسی ارتباط بین میزان آگاهی پزشکان از منشور حقوق بیمار و منبع آگاهی آنها بود که ارتباط معنی‌داری یافت نشد ($p=0/112$). این متغیر در مطالعات قبلی طبق مرور متون بررسی نشده است. یکی از اهداف این پژوهش بررسی ارتباط بین آگاهی پزشکان با سابقه کاری بود. طبق نتایج به دست آمده اختلاف معناداری بین پزشکانی که کمتر از ۱۰ سال سابقه داشتند و آنهایی که مساوی یا بیش از ۱۰ سال سابقه داشتند از نظر میزان آگاهی از منشور حقوق بیمار وجود داشت ($p=0/023$). پزشکان با سابقه مساوی و بالای ۱۰ سال میانگین نمره آگاهی $96/17 \pm 6/0$ و پزشکان با سابقه کمتر از ۱۰ سال میانگین نمره آگاهی $85/5 \pm 94/72$ داشتند. در مطالعه دواتی و همکاران (۱۳۸۹) نیز بین میزان آگاهی پزشکان از منشور حقوق بیمار و سابقه طبابت ارتباط معناداری وجود داشت. به این صورت که با افزایش سابقه طبابت میزان آگاهی افزایش می‌یافت.^{۳۴} در برخی از مطالعات (۱۴۰۱) نتایج نشان داد که هرچه سابقه کار پرستار بالاتر باشد، حقوق بیمار در سطح مطلوب‌تری رعایت می‌گردد.^{۳۳} در مطالعه رویین‌تن و همکاران (۱۳۹۷) بین سابقه کار پرستاران و آگاهی از منشور حقوق بیمار ارتباط معناداری دیده شد به این صورت که افزایش سابقه کار منجر به افزایش آگاهی از منشور حقوق بیمار می‌شد.^{۳۳} در مطالعه رضایی و همکاران (۱۳۸۹) میزان آگاهی پرستاران با سابقه کار ارتباط معناداری داشت و پرستاران با سابقه کار بیشتر سطح آگاهی بالاتری از منشور حقوق بیمار داشتند.^{۳۹} در مطالعه قنبری و همکاران (۱۳۸۵) نیز میزان آگاهی از حقوق بیمار با سابقه کار بالینی پرستاران ارتباط مستقیم داشت.^{۳۸} با مقایسه نتیجه این مطالعه با سایر مطالعات به نظر می‌رسد که یکی از مهم‌ترین متغیرها در افزایش سطح آگاهی پزشکان و کادر درمانی از منشور حقوق بیمار سابقه طبابت یا سابقه کار است و پزشکان با داشتن سابقه کاری از حقوق بیمار آگاهی بیشتری پیدا می‌کنند. این امر منطقی به نظر می‌رسد که اگر آموزش مباحث اخلاق پزشکی در دوران تحصیل پزشکی با جدیت بیشتری صورت گیرد، پزشکان جوان در ابتدای دانش‌آموختگی نیز آگاهی مناسبی در این زمینه خواهند داشت.

از جمله اهداف دیگر این مطالعه بررسی ارتباط بین سطح تحصیلات پزشک و میزان آگاهی از منشور حقوق بیمار بود. طبق بررسی داده‌ها ارتباط معناداری بین سطح تحصیلات و آگاهی پزشکان از منشور حقوق بیمار وجود داشت ($p<0/001$). بیشترین آگاهی را فلوشیپ‌ها ($87/97 \pm 3/4$) و کمترین آگاهی را پزشکان عمومی ($76/93 \pm 7/6$) داشتند. در مطالعه رضایی و همکاران

بهداشتی و درمانی خواستار رعایت و اجرای منشور حقوق خویش هستند و انتظار دارند ضمن برآورده شدن نیازهای بهداشتی و درمانی آنها به حقوق ایشان احترام گذاشته شود.^{۳۹} بنابراین مطالعات حقوقی و اخلاقی باید در برنامه درسی متخصصان مراقبت بهداشتی گنجانده شود.^{۴۰}

یافته‌های مطالعه حاضر نشان داد که میزان آگاهی پزشکان از حقوق بیمار در این مطالعه در سطح بالایی قرار داشت. این بالا بودن آگاهی پزشکان به علت آموزش صحیح اخلاق پزشکی و منشور حقوق بیمار در طول سال‌های اخیر به پزشکان است لذا تداوم و تقویت آن ضروری به نظر می‌رسد. یافته‌های این مطالعه نشان داد که بین سابقه کار و سطح تحصیلات با آگاهی پزشکان از حقوق بیمار ارتباط وجود دارد، که به نظر می‌رسد ناشی از آموزش و سابقه طبابت بیشتر باشد. همچنین بین رشته‌های تخصصی و آگاهی پزشکان از منشور حقوق بیمار نیز ارتباط معناداری دیده شد. نتایج این مطالعه را می‌توان به عنوان معیاری برای تصمیم‌گیران و برنامه‌ریزان حوزه بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به کار گرفت تا با آموزش به پزشکان و کادر درمان، زمینه‌سازی برای اجرای منشور حقوق بیمار و افزایش رضایت و سلامت بیماران تحقق یابد. در این راستا پیشنهادات زیر ارائه می‌گردند:

- ♦ احساس مسئولیت و توجه بیشتر ارائه‌دهندگان مراقبت‌های بهداشتی و درمانی به ویژه پزشکان به کسب آگاهی و رعایت مفاد منشور حقوق بیمار؛
- ♦ ایجاد و تقویت دستورالعمل اجرایی واضح در رابطه با عمل به منشور حقوق بیمار؛
- ♦ گنجاندن منشور حقوق بیمار در آموزش‌های حین تحصیل رشته‌های علوم پزشکی و تأکید بر اجرای آن؛
- ♦ آموزش لازم برای آگاهی بخشیدن به پزشکان و سایر کادر درمانی پیرامون منشور حقوق بیمار و جنبه‌های مختلف رعایت آن از طریق برگزاری کارگاه‌های آموزشی، بازآموزی و کنفرانس؛
- ♦ ارزیابی میزان آگاهی و رعایت منشور حقوق بیمار و استقاده از نتایج آن در ارتقای عملکرد پزشکان و سایر کادر درمانی؛

ملاحظات اخلاقی

ملاحظات اخلاقی در تمام مراحل پژوهش شامل گردآوری و گزارش داده‌ها رعایت شده است. این پژوهش دارای شناسه اخلاق IR.LUMS.REC.1399.244 از کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی لرستان است. این مطالعه حاصل پایان‌نامه رشته پزشکی عمومی به شماره ۱۸۳۵ مصوب دانشگاه علوم پزشکی لرستان است.

تصمیم‌گیری کند و برنامه درمانی خود را محرمانه نگه دارد. آگاه کردن بیماران، سهم کردن آنها در تصمیم‌گیری و محترم شمردن حقوق ایشان به بهبودی آنها سرعت می‌بخشد و دوران بستری را کوتاه می‌کند و در مجموع رضایت بیمار از کادر درمانی و بیمارستان را به دنبال خواهد داشت. بنابراین تدوین منشور حقوق بیمار برای انتظام روابط بین بیمار با پزشک، پرستار و سایر کارکنان بهداشتی ضروری است.^{۳۹} بر این اساس آگاهی از مفاد منشور حقوق بیمار برای پزشکان به عنوان مسئول مراقبت و درمان بیمار ضرورت دارد. در مطالعه Borowska و همکاران در سال ۲۰۲۴، بر اهمیت دانش و درک در مورد حقوق بیمار در میان کارکنان پزشکی و بیماران و بر نقش آنها در تضمین کیفیت و ایمنی در مراکز مراقبت بهداشتی تأکید شده است. هم چنین بر وجود همبستگی قوی بین مؤدب بودن کارکنان پذیرش و کادر پزشکی با درک بیماران از وضوح و جامع بودن اطلاعات ارائه شده اشاره گردیده است.^{۴۰}

در این پژوهش صرفاً آگاهی پزشکان از منشور حقوق بیمار بررسی گردید و نیز نتایج این پژوهش را نمی‌توان به تمام کادر درمانی تصمیم داد و با توجه به نقش پررنگ پرستاران، ارائه‌کنندگان خدمات و کارکنان بیمارستان در تحقق منشور حقوق بیمار نیاز به سنجیدن آگاهی سایر کادر درمانی از منشور حقوق بیمار نیز احساس می‌شود. از سویی با این که آگاهی شرط اولیه برای عمل است اما همیشه منجر به عمل نمی‌شود. بنابراین بررسی میزان رعایت منشور حقوق بیمار اهمیت بالایی دارد که در این مطالعه بررسی نگردید. همچنین این پژوهش در بیمارستان‌های آموزشی شهر خرم‌آباد انجام شد. نیاز به بررسی در سایر بیمارستان‌های شهر و استان لرستان نیز وجود دارد. یکی دیگر از محدودیت‌های این پژوهش نمونه‌گیری براساس روش دردسترس به علت مشغله کاری پزشکان و محدودیت زمانی برای پاسخگویی بود. به نظر می‌رسد برای بررسی میزان تفاوت آگاهی پزشکان با تخصص‌ها و سطوح مختلف به کارگیری روش‌های دیگر نمونه‌گیری صورت گیرد.

نتیجه‌گیری

رعایت حقوق بیمار بر ایمنی و کیفیت مراقبت‌های پزشکی تأثیر می‌گذارد.^{۳۰} بدون شک، بخش عمده‌ای از رضایت‌مندی بیماران در مراکز درمانی مربوط به رعایت حقوق آنان توسط کارکنان مراکز درمانی و کمک به آنان برای برآورده ساختن نیازهای ایشان می‌شود. با رعایت منشور حقوق بیماران می‌توان از بیماران مراقبت‌های مؤثرتری به عمل آورد. دریافت کنندگان خدمات

سپاسگزاری را داریم. روح آسمانی ایشان شاد و در جوار رحمت الهی باد.

تضاد منافع

در تألیف یا انتشار این مقاله هیچ‌گونه تعارض منافع وجود ندارد.

References

- Sabzevari A, Kiani M, Saeidi M, Jafari S, Kianifar H, Ahanchian H, et al. Evaluation of Patients' Rights observance according to Patients' Rights Charter in Educational Hospitals affiliated to Mashhad University of Medical Sciences: Medical staffs' views. *Electronic Physician*. 2016; 8(10):3102, doi: 10.19082/3102
- Ducinskiene D, Vladickiene J, Kalediene R, Haapala I. Awareness and practice of Patient's Rights law in Lithuania. *BMC Int Health Hum Rights*. 2006; 6(1):10. doi: 10.1186/1472-698X-6-10
- Özdemir M, Ergönen A, Sönmez E, Can Ö, Salacin S. The Approach taken by the Physicians working at Educational Hospitals in Izmir towards Patient Rights. *Patient Educ Couns*. 2006; 61(1):87-91, doi: 10.1016/j.pec.2005.02.013
- Yousuf RM, Fauzi AR, How SH, Akter SF, Shah A. Hospitalised patients' awareness of their rights: a cross-sectional survey from a tertiary care hospital on the east coast of Peninsular Malaysia. *Singapore Med J*. 2009; 50(5):494, PMID: 19495519
- Büken N, Büken E. Emerging health sector problems affecting patient rights in Turkey. *Nurs Ethics*. 2004; 11(6):610-24. doi: 10.1191/0969733004ne7420a
- Aeni W. Knowledge of Patient about Their Rights in Hospital. *Proceedings of International Interdisciplinary Conference on Sustainable Development Goals (IICSDGs)*. 2020; 2(1): 88-92. URL: <https://journals.ubmg.ac.id/index.php/IICSDGs/article/view/91>
- Iltanen S, Leino-Kilpi H, Puukka P, Suhonen R. Knowledge about patients' rights among professionals in public health care in Finland. *Scand J Caring Sci*. 2012; 26(3):436-48, doi: 10.1111/j.1471-6712.2011.00945.x.
- Frich J, Ramleth Ø. Patient Satisfaction as Quality Indicator of Specialist Health Services. *Tidsskr Nor Laegeforen*, 2004; 124(1):88, PMID: 14716409
- Khoo E, Lee W, Sararaks S, Samad A, Liew S, Cheong A, et al. Medical errors in primary care clinics—a cross sectional study. *BMC fam Pract*. 2012; 13(1):1-6, doi: 10.1186/1471-2296-13-127
- Scalise D. Tools for Patient Satisfaction. *Hosp Health Netw*. 2004; 78(3):59-64, 2, PMID: 15061072
- Kuzu N, Ergin A, Zencir M. Patients' Awareness of their Rights in a Developing Country. *Public Health*. 2006; 120(4):290-6, doi: 10.1016/j.puhe.2005.10.014
- Millar M. Patient Rights and Healthcare-Associated Infection. *J Hosp Infect*. 2011;79(2):99-102. doi: 10.1016/j.jhin.2011.04.031
- Parsapoor A, Bagheri A, Larijani B. Patient's Rights Charter in Iran. *Acta Medica Iranica*. 2014; 52(1):24-28. URL: <https://acta.tums.ac.ir/index.php/acta/article/view/4746/4561>
- Ghodsi Z, Hojjatoleslami S. Knowledge of Students about Patient Rights and its Relationship with some factors in Iran. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2012; 31(1):345-8. doi: 10.1016/j.sbspro.2011.12.065
- Barofsky I. Patients' Rights, Quality of life, and Health Care System Performance. *Qual Life Res*. 2003;12(5):473-84. doi: 10.1023/a:1025095311107
- Gupta NP, Gautam P, Srivastava JN. Determinants of patient satisfaction in public hospitals and their remedialities. *BMC Proc*. 2012; 6(Suppl 5): P4. doi: 10.1186/1753-6561-6-S5-P4
- Aydin E. Rights of Patients in developing countries: the case of Turkey. *J Med Ethics*. 2004; 30(6):555-7. doi: 10.1136/jme.2003.005819
- Fallberg L. Do Doctors Know about their Legal Responsibilities? *Eur J Health Law*. 2006; 13(2):91-3. doi: 10.1163/157180906777831208.
- Sharifi T, Shamsi Gooshki E, Mosadeghrad AM, Jaafari-pooyan E. Practicing patients' rights in Iran: a review of evidence. *J Med Ethics Hist Med*. 2021; 14: 28. URL:https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://jmehm.tums.ac.ir/index.php/jmehm/article/view/1111/390&ved=2ahUKEwjx4GK-JSGAxUth_0HHZwUAZ8QFnoECBIQAw&usq=AOvVaw1r5rpIIn2pBQvEax8gWLR4
- Hooshmand A, Joolae S, Mehrdad N, Bohrani N. Nurses' information and their view points about patient's rights and practical facilitators in clinics.

- Journal of Hayat*. 2007; 12 (4):57-66. URL: <http://hayat.tums.ac.ir/article-1-196-fa.html> [Persian]
21. Paasche-Orlow M, Jacob D, Hochhauser M, Parker R. National Survey of Patients' Bill of Rights Statutes. *J Gen Intern Med*. 2009; 24(4):489-94. doi: [10.1007/s11606-009-0914-z](https://doi.org/10.1007/s11606-009-0914-z)
 22. Akbari L, Bagheri M, Baghersad Z, Aseman Razaat N. Evaluation of the observance of patients' rights in the selected hospitals of Isfahan University of Medical Sciences. *MLJ* 2015; 9 (33): 175-196. URL: <http://ijmedicallaw.ir/article-1-326-fa.html> [Persian]
 23. Turki B, Faroughi F, Azizi A, Taghizadeh Firozjaie I. Investigating the level of awareness and the observation the charter of patient rights from the perspective of patients and nurses in Iran: a systematic review. *Ebnesina* 2022; 24 (4): 79-88, URL: <http://ebnesina.ajajums.ac.ir/article-1-1117-fa.html>, doi: [10.22034/24.4.79](https://doi.org/10.22034/24.4.79)
 24. Davati A, Mortaz S, Azimi A, Soleimani A. Awareness of General Practitioner About Patients Right. *Daneshvar Pezeshki*. 2010; 18(6-91):81-8. URL: https://daneshvarmed.shahed.ac.ir/article_1451.html [Persian]
 25. Borhani F, Aabaszadeh A, Kalantary S, Jahandari M, Abazari F. Comparison of Knowledge and Attitude of Nurses and Nursing Students in Kerman University of Medical Sciences from their ability to protect the rights of patients. *Bioethics Journal*. 2015; 5(18):103-26. doi:[10.22037/bioeth.v5i18.13924](https://doi.org/10.22037/bioeth.v5i18.13924) [Persian]
 26. Vaartio H, Leino-Kilpi H, Suominen T, Puukka P. The content of Advocacy in procedural pain care—Patients' and Nurses' perspectives. *J Adv Nurs*. 2008; 64(5):504-13. doi: [10.1111/j.1365-2648.2008.04817.x](https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2008.04817.x)
 27. Ghaljeh M, Khanjani N, sajadi M, Latifi M, Dastoorpoor M. Awareness from Patient Right Patent and its Observance from Patients' Viewpoint. *North Khorasan University of Medical Sciences*. 2016; 7(3):657-668. doi: [10.29252/jnkums.7.3.657](https://doi.org/10.29252/jnkums.7.3.657) [Persian]
 28. Mossadegh Rad A, Asnaashari P. Awareness of physicians and patients about patient rights and its observance in Shahid Beheshti Hospital in Isfahan. *Iranian Journal of Medical Education*. 2004; 4(1):45-54, URL: <http://ijme.mui.ac.ir/article-1-10-fa.html> [Persian]
 29. Rezaei N, Qaljeh M, Qaljaie F, Rezaei N. Survey of Physicians and Nurses Awareness of the Charter of Patients Rights in Zahedan University of Medical Sciences. *Pezeshki Ghanouni*. 2009; 16(4):241-6. URL: <https://sid.ir/paper/53476/fa> [Persian]
 30. Borowska M, Religioni U, Mańczuk M. Hospital Care for Cancer Patients—Education and Respect for Patient Rights. *Healthcare (Basel)*. 2024 Feb 18; 12(4):494. doi: [10.3390/healthcare12040494](https://doi.org/10.3390/healthcare12040494)
 31. Zare Shanheh F, Rafati Sh, Rejeh N, Davati A, Taqizadeh Maleki A, Keshavarzi M. Medical students' knowledge about patients' bill of rights in universities of medical sciences in Tehran. *Daneshvar Medicine*, 2023; 31(4):67-75. doi: [10.22070/DANESHMED.2023.17875.1366](https://doi.org/10.22070/DANESHMED.2023.17875.1366) [Persian]
 32. Dorafshan, H, Jamshidi F, Bijanzadeh M. A Study on Interns and Pre-Internship Students' Level of Awareness about the Patient's Right Charter. *Nobel Med*, 2022; 18(2): 99-106. URL: www.nobelmedicus.com/en/Article.aspx?m=1716
 33. Rooin Tan M, Haghighi S, Saki a. Survey of Nurses Awareness of the Charter of Patients Rights in Ahvaz Teaching Medical Hospitals. *Zanko J Med Sci*. 2018; 19(61):85-94. URL: <http://zanko.muk.ac.ir/article-1-159-fa.html> [Persian]
 34. Rezaei J, Arian A, Seddighii P, Fakhri M, Ziapoor A, Jafari F. The knowledge and attitudes of nursing and midwifery students of Kermanshah University of Medical Sciences in conjunction with the need to respect the patients' bill of rights, 2012; *J Clin Res Paramed Sci*, 2014; 3(1): 32-39. URL: <https://www.sid.ir/paper/256070/fa#pointx> [Persian]
 35. Zarei A, Arab M, Akbari F. Examining the Knowledge of Managers of Public and Private Hospitals in Tehran about Patient Rights. *The Journal of Qazvin Univ. of Med Sci*, 2007; 11(3):65-71. URL: <https://www.sid.ir/filesserver/jf/58813864412.pdf> [Persian]
 36. Halder S, Nalini M, Shetty S. Effectiveness of Patient Rights Education Program on Knowledge among Nurses in a Selected Hospital at Mangalore. *J Health Allied Sci*, 2024; doi: [10.1055/s-0044-1779023](https://doi.org/10.1055/s-0044-1779023)
 37. Haji babaie F, Zare K, Jouj R, Haghighizadeh M. Investigating the relationship between the level of awareness of psychiatrists and psychiatric assistants about the rights of mental patients and the level of compliance with these rights from their point of view in the educational centers of Ahvaz University of Medical Sciences in 2013. *MLJ*, 2014; 8 (29):77-99, URL: <http://ijmedicallaw.ir/article-1-214-fa.html>. [Persian]
 38. Ghanbari A, Khaleghdoost T. Comparison of Nurses' and Instructors' views about continuum of Patient's Rights in Rasht city Hospitals. *Iranian Journal of Nursing Research (IJNR)*. 2006;1(1):36-40. URL: <http://ijnr.ir/article-۱۴-۱-fa.html> [Persian]
 39. Joolae S, Hajbabaee F. Patient rights in Iran: A review article. *Nurs Ethics*. 2012;19(1):45-57. doi: [10.1177/0969733011412100](https://doi.org/10.1177/0969733011412100)